

3. Постановление президента Республики Узбекистан «О концепции социально-экономического развития республики до 2030 года» № ID-9413 от 23 октября 2019 года.
4. Бекмуратов А.Ш., Имамов Х.М. Международная практика подготовки кадров в области бизнеса: сравнительный анализ учебных планов. - Т:ТГЭУ, 2004-35 с.
5. Воронина Т.П. Молчанова О.П. Образования в эпоху новых информационных технологий. -М: АМО, 1995
6. Куролов К.К. Диссертация на тему: Закономерности совершенствования системы экономического образования в условиях рыночных отношений., Т: 2017-3-4 с.
7. uz.lex.uz.
8. diss.natlib.uz
9. uz.edu.uz
10. uz.ziyo.net

უმაღლესი განათლების სისტემის ეკონომიკური და სოციალური ფუნქცია Economic and Social Function of the Higher Education System

ქეთევან მდინარაძე - საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი, E-mail: q.mdinardze@openuni.edu.ge

გელა ლობჯანიძე - საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი. E-mail: g.lobjanidze@gtu.ge

ნანა მდინარაძე - თბილისის ღია უნივერსიტეტის პროფესორი

E-mail: nanamdinardze@yahoo.com

Ketevan Mdinardze – Georgian Technical University, Associate Professor

Gela Lobjanidze - Georgian Technical University, Associate Professor

Nana Mdinardze – Tbilisi Open University, Professor

აბსტრაქტი. მაღალი ტექნოლოგიებისა და ინფორმატიზაციის ეპოქაში საზოგადოების სოციალურ-ეკონომიკური პროგრესი დიდწილად დამოკიდებულია განათლებაზე. მწილია დაასახელო უფრო მნიშვნელოვანი პრობლემა, ვიდრე განათლება: იზრდება მისი როლი და მნიშვნელობა, დგება მისი ხარისხის ამაღლებისა და ხელმისაწვდომობის აუცილებლობა.

ეკონომიკა სულ უფრო მეტად ეყრდნობა ცოდნასა და ინოვაციურ-ტექნოლოგიურ პოტენციალს. დღეს ადამიანი წარმოადგენს ძირითად კაპიტალს: მისი შემოქმედებითი პოტენციალი, შესაძლებლობები, ახალი იდეების გენერირებისა და მისი ეფექტური რეალიზაციის უნარი.

ჩვენს ქვეყანაში განათლების სისტემა მუდმივად ვითარდება. სახელმწიფო პოლიტიკის ერთ-ერთი ძირითადი პრიორიტეტი განათლებაა. ქვეყნის მომავალი დიდწილად დამოკიდებულია იმაზე, თუ როგორ გაგრძელდება იგი და რა შედეგები მოჰყვება მას. მნიშვნელოვანია საგანმანათლებლო სისტემის ყველა რგოლი - დაწყებითიდან დიპლომის შემდგომი განათლებით დამთავრებული. და მაინც, განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება უმაღლეს განათლებას.

ჩვენი აზრით, განათლების რეფორმის წარმატებით განხორციელება შესაძლებელია მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ საგანმანათლებლო სისტემა განიხილება ფართო სოციალურ და ეკონომიკურ კონტექსტში, როგორც საზოგადოების ყველაზე მნიშვნელოვანი კომპონენტი.

საკვანძო სიტყვები: საგანმანათლებლო სისტემა, უმაღლესი განათლება, სოციალური ინსტიტუტი, ეკონომიკური განათლება,

Abstract. The socio-economic progress of a society in the era of high technology and informatization largely depends on education. It is difficult to name a problem that is more important, than education: its role and importance are increasing, there is a need to improve its quality and accessibility.

The economy is increasingly based on knowledge and innovation - technological potential. Today the human becomes the most important resource of social and economic development: his creative potential, skills, abilities to generate new ideas and their effective realization.

The education system in our country is constantly evolving. In Georgia education is one of the main priorities of State policy. The future of the country largely depends on how it will go and what the results will be. All the links of the educational system are important - from primary to postgraduate education, nevertheless, higher education is of particular importance.

In our opinion, the successful implementation of educational reforms is possible only if the educational complex is considered in a wide social and economic context as the most important component of society.

Keywords: Education system, Higher education, Social institute, Economic education.

შესავალი. განათლებას, საზოგადოების ნებისმიერი სხვა საქმიანობის მსგავსად, აქვს თავისი ეკონომიკური ასპექტი, რომლის კვლევა არა მხოლოდ უმაღლესი განათლების ეკონომიკური ფუნქციის გარკვევის შესაძლებლობას გვაძლევს, არამედ ამ ფუნქციებს აკავშირებს რეალურ სოციალურ ჯგუფთან, რომელიც იქმნება გარკვეული ეკონომიკური ინტერესების გარშემო. განათლების გავლენა საზოგადოებრივი ცხოვრების სხვადასხვა სფეროებზე გარდაუვალია, მაგრამ, თავის მხრივ განათლებაც განიცდის მსგავს გავლენას, რამდენადაც საზოგადოებრივი საქმიანობის ყველა სფერო და ცალკეული საზოგადოებრივი ინსტიტუტი ცდილობს განათლება გამოიყენოს საკუთარი ინტერესების გათვალისწინებით. საზოგადოებამ გონივრულად უნდა გამოიყენოს ეს ურთიერთქმედება. სინამდვილეში, ეს არის უმაღლესი განათლების მენეჯერული ფუნქცია, რამდენადაც, სწორედ საზოგადოებრივ ინსტიტუტებთან და სფეროებთან ურთიერთქმედების წარმატებული მენეჯმენტი ხდის შესაძლებელს უმაღლესი განათლების სფეროში ინტერპერსონალურ ურთიერთქმედებებთან დაკავშირებული პრობლემების მოგვარებას.

თანამედროვე საზოგადოებაში უმაღლესი განათლება ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი სოციალური ინსტიტუტია, რომელიც ორგანულად უკავშირდება საზოგადოების მშენებლობის, მისი სოციალურ-ეკონომიკური და სოციალურ-პოლიტიკური ორგანიზაციებისა და პიროვნების განვითარების საფუძვლებს. აღნიშნული სოციალური ინსტიტუტის მთავარი მახასიათებელი მისი მრავალფუნქციურობაა. ბევრი მკვლევარი სწავლობს უმაღლესი განათლების პრობლემებს საზოგადოებრივი ცხოვრების სხვადასხვა სფეროში. უმაღლესი განათლება მრავალი მეცნიერის კვლევის ობიექტია. თუ მას შევისწავლით საზოგადოებაში მისი ადგილის, როლისა და

ფუნქციების გათვალისწინებით, მაშინ იგი უნდა განვიხილოთ ფართო კონტექსტში - როგორც სოციალური ინსტიტუტი, რომელიც ასრულებს ფუნქციების ფართო სპექტრს.

ძირითადი ტექსტი. თანამედროვე საზოგადოების მოთხოვნების გათვალისწინებით უმაღლესი განათლების ძირითადი ფუნქცია არის პიროვნების განვითარებისათვის ხელსაყრელი გარემოს შექმნა. ყველა სხვა დანარჩენი ასრულებს დამატებით, დამხმარე ფუნქციას. ერთ-ერთ ასეთ ფუნქციას წარმოადგენს შუამავლის ფუნქცია, რომელიც თავს იჩენს ორი მიმართულებით:

1. ეს არის ადამიანის საგანმანათლებლო გარემოში ჩართვა და შესაბამისად, ამ გარემოს შიგნით, კომუნიკაციის უზრუნველყოფა.

2. საგანმანათლებლო საქმიანობის ყველა ელემენტის ინტეგრაცია ერთ სისტემაში, როგორც არის განათლების დონე, საფეხური, ფორმა და სხვ.

უმაღლესი განათლების ანალიზისას გამოყოფენ მის სხვა ფუნქციებსაც. პირველი ფუნქცია პირობითად შეიძლება განისაზღვროს როგორც საზოგადოების გენეტიკური კოდის გადაცემა. ეს გულისხმობს მომავალი თაობებისათვის არა მხოლოდ დაგროვილი ცოდნის და უნარების, სამეცნიერო კვლევებისა და იდეების გადაცემას, არამედ, აგრეთვე საზოგადოებაში მიღებული ზოგადსაკაცობრიო ღირებულებების, მორალური, ეთიკური და ტრადიციული ნორმების გადაცემას.

მეორე ფუნქცია ეს არის ელიტის ფორმირება, რომელიც ქვეყნის სხვადასხვა რეგიონში, ეკონომიკის სხვადასხვა დარგში, თავის თავზე იღებს სტრატეგიული გადაწყვეტილებების მიღების მისიას, რომელიც შეადგენს საზოგადოების მაღალგანვითარებულ ადამიანთა ჯგუფს და ამავდროულად, წარმოადგენს ქვეყნის ეროვნულ რესურსს. უმაღლესი განათლება არ არის ერთად-ერთი სფერო, რომელიც აყალიბებს პიროვნებას, სულიერებას. ლიტერატურა, ხელოვნება, ინფორმაციის მასობრივი საშუალებები ასევე დიდ გავლენას ახდენენ პიროვნების ფორმირებაზე, მაგრამ უმაღლეს განათლებას გადამწყვეტი როლი ეკისრება. ახლა ქვეყნებს შორის მიმდინარეობს ერთგვარი გეოპოლიტიკური და ეკონომიკური კონკურენცია ინტელექტუალური რესურსების მომზადების ხარისხთან დაკავშირებით.

მესამე ფუნქცია ეს არის კვალიფიციური სპეციალისტების მასობრივი მომზადება, პროფესიული ცოდნის, სტანდარტების, უნარების გადაცემა. აქედან გამომდინარე, თამამდ შეგვიძლია ვამტკიცოთ, რომ უმაღლესი განათლების ეკონომიკური ფუნქციის მთავარი არსი მდგომარეობს შემოსავლების უფრო მაღალი დონის უზრუნველყოფასა და ადამიანის კეთილდღეობის დონის ამაღლებაში, ერთის მხრივ, და ქვეყნის ეკონომიკური და პოლიტიკური მდგომარეობის გაუმჯობესებაში მეორეს მხრივ. უმაღლესი განათლება არის ერთგვარი ინსტიტუტი, რომელიც

მოწოდებულია შექმნას ოპტიმალური ეკონომიკური პირობები როგორც ცალკეული ინდივიდისათვის, ასევე მთლიანად საზოგადოებისათვის ისე, რომ მათი ინტერესები მაქსიმალურად დაკმაყოფილდეს. [10]

უმაღლესი განათლება არის მრავალფუნქციური სისტემა, რომელიც ასრულებს სხვადასხვა შინაარსის ფუნქციათა ფართო სპექტრს. მათ შორის, როგორც ძირითადი, გამოიყოფა საგანმანათლებლო, აღმზრდელობითი და ინფორმაციული ფუნქციები. ზოგიერთი მეცნიერი ხაზს უსვამს მის ორგანიზაციულ და მმართველობით როლს. ბოლო წლების განმავლობაში აქტუალური გახდა მისი შესწავლა ეკონომიკური დანიშნულების თვალსაზრისით. [10]

უმაღლესი განათლება როგორც სოციალური ინსტიტუტი, საზოგადოებაში წარმოადგენს სოციალური მობილობის მნიშვნელოვან წყაროს და საშუალებას და ამ გზით, მნიშვნელოვან როლს ასრულებს საზოგადოების წევრების სოციალურ დიფერენცირებაში, მათ განაწილებაში საზოგადოების შიგნით სოციალური ფენების მიხედვით. მე-20 საუკუნის 60-იანი წლების შუახანებიდან, უმაღლესი განათლების ხელმისაწვდომობისა და მასობრივი ხასიათის პირობებში, ეს სოციალური ინსტიტუტი გახდა საზოგადოების სტრატეგიკაციური სტრუქტურის ფარგლებში ინდივიდების განაწილების მექანიზმი. უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ მნიშვნელოვანი ხდება ისეთი ფაქტორებიც, როგორიცაა საგანმანათლებლო დაწესებულების პრესტიჟი, მისი ხელმისაწვდომობა და განათლების ხარისხის შესაბამისობა მის საბაზრო ღირებულებასთან. უმაღლესი განათლების პროცესი არ გულისხმობს მხოლოდ საქმიანობის გარკვეული სახეობის შესრულებისათვის მომზადებას, ის ასევე ახდენს გავლენას სოციალურ სტატუსზე, რაც წარმოადგენს სოციალური მობილობის ფაქტორს და არა გარანტს.

უმაღლესი განათლების სოციალურ-ეკონომიკური ფუნქციის მნიშვნელოვან მახასიათებელს და კრიტერიუმს მიეკუთვნება საზოგადოების ინტელექტუალური და საკადრო პოტენციალის ფორმირება, რამდენადაც არსებითად გაიზარდა თვით ადამიანური რესურსის ხარისხის მნიშვნელობა. [1]

უმაღლესი განათლების მრავალი მახასიათებლიდან, მისი ფუნქციური როლისა და მნიშვნელობის გათვალისწინებით, შესაძლებელია მისი თვისებების დადგენა, ეს არის: ცოდნის წარმოების უწყვეტი პროცესი, საზოგადოების ძირითადი საწარმოო ძალის მთავარი ხარისხობრივი მახასიათებელი, მეცნიერების საწარმოო ძალად გარდაქმნის ფაქტორი, ინფორმაციული ფონდი, საზოგადოების განვითარების მიზანი და ამ მიზნის მიღწევის საზოგადოებრივი საშუალება. უმაღლესი განათლება ასრულებს შემეცნებით ფუნქციას. ეს არის სამუშაო, რაც ანიჭებს ადამიანს ბუნების

კანონების ამოხსნის სიხარულს, რომლის საფუძველზეც ვითარდება საზოგადოება და ბუნება, და თუ დავუშვებთ, რომ შრომა ეს არის ბუნებისა და ადამიანის ურთიერთქმედება, მაშინ უმაღლესი განათლება ამარტივებს ამ ურთიერთქმედების პირობებს და ზრდის პროდუქტიულობას ყველა დარგსა და სფეროში. [9]

ეკონომიკა, როგორც წარმოების ორგანიზაციის სისტემა, ყველაზე უკეთ ასრულებს ფუნქციებს პოლიტიკური სტაბილურობის პირობებში. თუმცა ეკონომიკის მართვაში პოლიტიკური მოტივების გამოყენებამ შეიძლება გამოიწვიოს უარყოფითი შედეგები, რამდენადაც ეს ეწინააღმდეგება საზოგადოების განვითარების ეკონომიკურ კანონებს.

თანამედროვე პირობებში არც ის არ იქნება იდეალური ვარიანტი ეროვნულ ფაქტორს მივანიჭოთ სრული უპირატესობა, რადგანაც ეკონომიკა ფართო გაგებით, როგორც მეცნიერული, ისე პრაქტიკული თვალსზრისით, არის საერთაშორისო. შესაბამისად, ეროვნული, მათ შორის ტერიტორიული საზღვრები - ეს არის ჩარჩო, რაც ეწინააღმდეგება მის განვითარებას. მსოფლიო ბაზარზე ინტეგრაციის იმედი შიდა ბაზრის არ არსებობის პირობებში, იწვევს ეროვნული წარმოების და ეროვნული სიმდიდრის გადანაწილებას საზღვრებს მიღმა.

საბაზრო ეკონომიკის განვითარების ისტორიისა და ლოგიკის ანალიზი გვამღებს ბაზრის, როგორც თვითრეგულირების სისტემის უფრო საფუძვლიანად გამოყენების შესაძლებლობებს და საზღვრებს. ბაზარი ცივილიზებული, გონიერი საზოგადოებისათვის მიზნის მიღწევის საშუალებაა. საბაზრო ეკონომიკის ევოლუციური განვითარება ობიექტურად ექცევა რეგულირების მონოპოლიურ სტრუქტურაში. ცენტრალიზებული ეკონომიკის გადასვლა საბაზრო რეგულირებაზე შესაძლებელია მხოლოდ მკაცრი სახელმწიფო კონტროლის ქვეშ, მაგრამ ის უნდა იყოს განპირობებული ევოლუციური განვითარებისათვის საჭირო ცოდნით.

აღნიშნული მდგომარეობიდან გამოსვლის ყველაზე შესაფერისი და ამავედროულად, სოციალურად ორიენტირებული გზა არის ეკონომიკური განათლების სისტემის გაძლიერება, რაც უზრუნველყოფს საიმედო და ყველასათვის ხელმისაწვდომ ინფორმაციას საზოგადოების განვითარების კანონების შესახებ. ეკონომიკური განათლების გაფართოება და გაძლიერება საზოგადოების თითოეულ წევრს აძლევს ეკონომიკურ საქმიანობაში მონაწილეობის უფლებას და ამავედროულად, ანიჭებს პასუხისმგებლობას საწარმოო საქმიანობის ხარისხსა და ეფექტიანობაზე, საწარმოო ურთიერთობების, ბიზნეს ეთიკის სამეცნიერო საფუძვლებსა და ეკონომიკური კულტურის დაცვაზე.

ეკონომიკური განათლება წარმოდგენს საწარმოო ურთიერთობების ჰუმანიზაციის ობიექტურ პირობას - წარმოების მართვის

დემოკრატიზაციისა და მისი სოციალური ორიენტაციის პირობას. ცივილიზებული საზოგადოება ეს არის განათლებული საზოგადოება, რომელმაც ზუსტად იცის რა უნდა ააშენოს და როგორ უნდა ააშენოს. ადამიანი, როგორც სოციალური ურთიერთობების - ეკონომიკური, პოლიტიკური კულტურული და სხვ - განსახიერება, ვითარდება სწავლის პროცესში. ფსიქოლოგების აზრით, ინტელექტის ფორმირება ხდება 20 წლამდე, შესაბამისად, მისი შექმნის ძირითადი ტვირთი უნდა დაეკისროს განათლების საშუალო და უმაღლეს რგოლს. [5]

უმაღლესი განათლების ეკონომიკური ფუნქცია უმაღლესი განათლების სისტემაში მიღებული ცოდნისა და პრაქტიკული საქმიანობის უნარების საზოგადოებრივ საქონლად და ეროვნულ სიმდიდრედ გადაქცევაში გამოიხატება. მეცნიერების საწარმოო ძალად გარდაქმნის შესაძლებლობა დამოკიდებულია განათლების დონესა და ხარისხზე, ცოდნის უნარ-ჩვევებად გადაქცევის მეთოდებზე, ცოდნის განახლების სისწრაფეზე.

ეკონომიკური ფუნქცია ვლინდება პრაქტიკაში კვალიფიციური კადრების მიერ მათი მომზადების დონისა და ხარისხის შესაბამისად. საზოგადოების საგანმანათლებლო პოტენციალი ეს არის საზოგადოების საწარმოო ძალა, რომელიც ფლობს უმაღლესი განათლების სისტემის მიერ მოწოდებულ ცოდნას.

განათლების ეკონომიკური ფუნქციის რაოდენობრივ მახასიათებელს ვხვდებით კონკრეტული ეკონომიკური მეცნიერების შინაარსში - განათლების ეკონომიკა. აღნიშნული მეცნიერების მიერ შესწავლილი პრობლემების სპექტრში შედის განათლებისა და ტექნიკური პროგრესის, საზოგადოებრივი განათლების ორგანიზაციის, მართვისა და განვითარების ურთიერთკავშირის საკითხები.

შესაბამისად შეიძლება განისაზღვროს „უმაღლესი განათლების ეკონომიკური ფუნქციის“ ცნების არსი და შინაარსი, რაც მდგომარეობს საგანმანათლებლო საქმიანობის ეკონომიკური შედეგების სისტემატიზაციაში, რაც შეიძლება გამოიხატოს ნაწილად, მიკრო და მაკრო დონეზე არა მხოლოდ ეკონომიკური ურთიერთობების ყველა მონაწილის შემოსავლების ზრდის სახით, არამედ არაპირდაპირი შედეგების ფართო სპექტრში, რაც ყოველთვის არ ვლინდება ეკონომიკურ მიღწევებში, თუმცა ქმნიან პოზიტიურ გარემოს უმაღლესი განათლების ეკონომიკური ეფექტის გასაძლიერებლად.

უმაღლესი განათლება წარმოადგენს, ერთის მხრივ, საზოგადოებრივი წარმოების საბოლოო მიზანს პიროვნების ყოველმხრივი განვითარების ფორმით და მეორეს მხრივ, მიზნის მიღწევის საშუალებას, როგორც ცოდნის დაგროვებისა და გადაცემის პროცესი, რაც ზრდის წარმოების ეფექტიანობას საქმიანობის ყველა სფეროში. საწარმოო ძალების და

საწარმოო ურთიერთობების განვითარება, რომელიც უზრუნველყოფილია განათლების არსებული დონით, საზოგადოების სოციალურ და ეკონომიკურ პროგრესად გვევლინება, სწორედ განათლების სისტემა არის პასუხისმგებელი ადამიანური რესურსების ხარისხზე. [6]

ამრიგად, უმაღლესი განათლების ეკონომიკური ფუნქციის ანალიზი გვაძლევს საფუძველს უმაღლესი განათლების ინსტიტუტი განვსაზღვროთ როგორც:

- საზოგადოების ძირითადი საწარმოო ძალის - სამუშაო ძალის - განახლების ფაქტორი (ფიზიკურ და გონებრივ უნართა ერთობლიობა, რომლის რაოდენობრივი და ხარისხობრივი მახასიათებლები ყალიბდება განათლების სისტემაში) - ეს არის განათლების მთავარი ეკონომიკური დანიშნულება;
- დაგროვილი პოტენციალი (განათლების დონე და განათლებულ ადამიანთა რაოდენობა), რაც ქმნის სამეცნიერო-ტექნოლოგიური პროგრესის საფუძველს, შრომის მწარმოებლურობის ზრდის შესაძლებლობებს მეცნიერების საწარმოო ძალად გარდაქმნის გზით, რაც საბოლოო ჯამში, ზრდის ეროვნულ შემოსავალს.
- სისტემა, რომელიც ზრდის ადამიანთა ეკონომიკურ ცოდნასა და ეკონომიკურ კულტურას, ხელს უწყობს საწარმოო ურთიერთობების სრულყოფას უფრო ღრმა ცოდნით და ამის საფუძველზე ეკონომიკური კანონების მოთხოვნებთან მათი ინტერესების შესაბამისობას, რაც თავის მხრივ, უზრუნველყოფს საზოგადოებრივი წარმოების მეცნიერულ ორგანიზაციას და მართვას თვით წარმოების და წარმოებითი ურთიერთობების სრულყოფის გზით. საბაზრო ურთიერთობების ყველა სუბიექტის ეკონომიკური განათლება არის ერთად-ერთი სწორი, მეცნიერულად დასაბუთებული და ეფექტური გზა საზოგადოების დაბალანსებული და სოციალურად ორიენტირებული განვითარების უზრუნველსაყოფად.
- ბაზა, რომელიც ქმნის პირობებს საზოგადოებაში ინტერესთა ჰარმონიზაციისათვის გონიერების საფუძველზე (ძალადობისა და ცრურწმენების გარეშე). ჭეშმარიტი თავისუფლება არის თითოეულის მიერ საზოგადოებაში თავისი ადგილის, როლის, დანიშნულებისა და პასუხისმგებლობების გაცნობიერების აუცილებლობა.
- განსაკუთრებული ფორმის შრომის პროცესი, რომლის საფუძველზეც იხვეწება სამუშაო ძალის ყველა ხარისხობრივი მახასიათებელი, თვისებები, რომელიც აყალიბებს ადამიანს პიროვნებად, მთელი რიგი მახასიათებლები, რაც განასხვავებს მას მატერიალური წარმოების სხვა პროცესებისგან, სადაც იქმნება მატერიალური სიმდიდრე.

- განათლება, საბოლოო ჯამში, სამუშაო ძალის აღწარმოების გზით, უზრუნველყოფს მთლიანობაში საზოგადოების აღწარმოებას, რაც, თავის მხრივ, ავითარებს საწარმოო ურთიერთობებსა და საწარმოო ძალებს ნებისმიერ სფეროში, მით უფრო სოციალურად ორიენტირებულ საბაზრო ეკონომიკაში. [3]

ხშირად უმაღლესი განათლების შედეგად თვლიან ცოდნის, უნარ-ჩვევების სისტემის შექმნას, რაც გადაეცემა ადამიანს სწავლის პროცესში. თუმცა ამგვარი მიდგომის საფუძველზე რთულია კონკრეტულად დადგინდეს განათლების სფეროს საქმიანობის შედეგი. ამის დასადგენად საჭიროა უმაღლესი განათლების სფეროს საქმიანობის შიდა და საბოლოო მიზნების გამოიჯენა. საგანმანათლებლო სფეროს საქმიანობის დადებითი ეფექტი გამოიხატება ორ განზომილებაში: ეს შეიძლება იყოს პირველადი და საბოლოო შედეგი. პირველადი, თვალსაჩინო არის შედეგი, რომელიც განისაზღვრება საგანმანათლებლო საქმიანობის შიდა მიზნებით. ასეთი შეიძლება იყოს: მოქალაქეების სულ უფრო მზარდი რაოდენობის ჩართვა საგანმანათლებლო პროცესში; სხვადასხვა სპეციალობის კვალიფიციური კადრების განსაზღვრული რაოდენობის გამოშვება; უმაღლესი კვალიფიკაციის მეცნიერთა მომზადება და სხვ. აღნიშნული მაჩვენებლები არის უმაღლესი განათლების სისტემის, როგორც ადამიანთა საქმიანობის სპეციფიკური დარგის, ფუნქციონირების შედეგების განსაზღვრის სახელმძღვანელო პრინციპები. უმაღლესი განათლების სისტემის რაოდენობრივი პარამეტრები - უმაღლეს განათლებაზე გაწეული ხარჯების ოდენობა, საგანმანათლებლო დაწესებულებების რაოდენობა, სტუდენტების რაოდენობა, პედაგოგთა და მეცნიერთა რაოდენობა - წარმოადგენს საგანმანათლებლო ინდუსტრიის საწარმოო ფუნქციის მახასიათებლებს „დანახარჯები - გამოშვება“. [6]

თუმცა საგანმანათლებლო საქმიანობის შედეგებისადმი ამგვარი მიდგომა სრულად არ ასახავს უმაღლესი განათლების რეალურ წვლილს საზოგადოების განვითარებაში. ინფორმაციისა და ცოდნის რაოდენობა, რომელიც შედის სასწავლო პროგრამებში და გადაეცემა სასწავლო პროცესში, როგორც წესი არ ემთხვევა იმ რაოდენობას, რასაც რეალურად ითვისებს სუბიექტი და შემდეგ გამოხატავს მას ეკონომიკურ თუ საზოგადოებრივ საქმიანობაში ან ყოველდღიურ ცხოვრებაში. ეს შეუსაბამოა აიხსნება როგორც სუბიექტური, ისე ობიექტური მიზეზებით.

საგანმანათლებლო პროცესი პირველ რიგში წარმოადგენს სტუდენტისა და პედაგოგის კომუნიკაციის პროცესს, რაც განაპირობებს მის დამოკიდებულებას სუბიექტურ ფაქტორებზე, რომელიც დაკავშირებულია სტუდენტისა და პედაგოგის ფსიქოლოგიურ მახასიათებლებთან. სწავლის შედეგი დამოკიდებულია არა მარტო გადაცემული ინფორმაციის

მოცულობაზე, არამედ დიდწილად, მისი გადაცემის ტექნოლოგიურ პროცესზე: სასწავლო პროცესის მეთოდოლოგიაზე, პედაგოგიურ უნარ-ჩვევებზე, მასწავლებლის უნარზე გააქტიუროს მსმენელთა ყურადღება და ა.შ. სტუდენტების მხრიდან მასალის ათვისებაც ასევე შეიძლება იყოს ძალზე განსხვავებული, რაც დამოკიდებულია ამ ინფორმაციის ათვისების განწყობაზე და დამახსოვრების უნარზე. ობიექტური ფაქტორები განპირობებულია საგანმანათლებლო სისტემის ფუნქციონირების სხვადასხვა ინსტიტუციონალური მახასიათებლებით: მისი სტრუქტურა, მენეჯმენტი, საბოლოო შდეგის მიღწევაზე მიმართული ტრადიციები და სხვ. [6]

სუბიექტური და ობიექტური ფაქტორების შედეგად საგანმანათლებლო დარგის დანახარჯებსა და ძალისხმევას შეიძლება ჰქონდეს ცოდნის, ინფორმაციისა და უნარ-ჩვევების განსხვავებული მაჩვენებლები, რომელიც შეადგენს მსმენელთა ინტელექტს. საზოგადოების მიერ განათლებაზე გაწეულ დანახარჯებსაც ასევე შეიძლება ჰქონდეს განსხვავებული ეფექტიანობა, გამოვლინდეს სხვადასხვა ხარისხით და სპეციალისტების მომზადების დონით.

ამრიგად, საგანმანათლებლო საქმიანობა ქმნის იმ ცოდნას, ინფორმაციას, უნარ-ჩვევებს, რომელსაც ითვისებენ ადამიანები სასწავლო პროცესში და შემდგომ ავლენენ თავიანთ საქმიანობაში. აღნიშნული შედეგი არ მიიღწევა მყისიერად. ეს მოითხოვს ხანგრძლივ პერიოდს და აისახება გარკვეულ მიღწევებში, როგორიცაა შრომის ნაყოფიერების ზრდა, პირადი შემოსავლების ზრდა, სამოქალაქო ვალდებულებების შესრულება, კოჰაბიტაციის წესების დაცვა და სხვ. საზოგადოებისათვის, მთლიანობაში, ეს გამოიხატება ქვეყნის ეკონომიკური და სოციალური მაჩვენებლების გაუმჯობესებით. უმაღლესი განათლების უნარი მომავალში გამოვლინდეს როგორც ინდივიდუალური, ისე საზოგადოების შემოსავლების ზრდის სახით, გვაძლევს საფუძველს განათლებაზე გაწეული დანახარჯები განვიხილოთ როგორც ინვესტიცია. [4]

სპეციალისტები თვლიან, რომ უმაღლესი განათლების ეკონომიკური სარგებელი ყველაზე მეტად გამოიხატება კვალიფიციური სამუშაო ძალის რაოდენობაში. სამუშაო ძალის მიმართ წარმოების თანამედროვე მოთხოვნები მოიცავს მის წმინდა პროფესიონალურ უნარებს და პიროვნულ მახასიათებლებს. პიროვნულ მახასიათებლებს შორის სულ უფრო მეტ მნიშვნელობას იძენს უნარების ისეთი ჯგუფი, როგორიცაა კომუნიკაცია და გუნდური მუშაობა. თავის მხრივ, პროფესიული თვისებები შეიძლება იყოს ზოგადი, ან წმინდა სპეციალიზირებული შინაარსის.

უფრო ზოგადი ფორმით შესაძლებელია განისაზღვროს თანამედროვე მომუშავის თვისებრივი მახასიათებლების შემდეგი ჯგუფები: 1)

პიროვნული - ეს თვისებები ახასიათებს კონკრეტულ პიროვნებას. მას შეიძლება მივაკუთვნოთ: შრომისმოყვარეობა, პასუხისმგებლობა, კეთილსინდისიერება, პატრიოტიზმი და სხვ. 2) კომუნიკაცია - იგი ახასიათებს ინდივიდის დამოკიდებულებას გარშემო მყოფი ადამიანების მიმართ. მას მიეკუთვნება: ლიდერობა, ხელმძღვანელობა, გუნდური მუშაობა და სხვ. 3) შემეცნება - ეს არის ზოგადი ცოდნა გარე სამყაროს შესახებ. ზოგადი მეცნიერული და კულტურული შეხედულებები, ასევე ადამიანის უნარი განვითარდეს და მიიღოს ცოდნა მთელი ცხოვრების განმავლობაში. 4) პროფესიონალიზმი - ეს გულისხმობს იმ უნარების ფლობას, რომელიც უზრუნველყოფს წმინდა პროფესიონალური ვალდებულებების შესრულებას - სპეციფიური ცოდნისა და უნარების ფლობა, გამოცდილება და სხვ. [7]

განათლების შედეგია შემეცნებითი, პროფესიული, პერსონალური და კომუნიკაციური ხასიათის კომპლექსური მახასიათებლების ფორმირება. ადამიანის ფუნდამენტურ თვისებებს სწორედ პერსონალური მახასიათებლები წარმოადგენს, იგი ყალიბდება ოჯახში პირველადი სოციალიზაციის პროცესში და ფორმალური განათლების სისტემაში მეორადი სოციალიზაციის პროცესში. ერთი შეხედვით, მათ საერთო არაფერი აქვთ ეკონომიკურ პრობლემებთან, ის უფრო მეტად ეხება კონკრეტულ ადამიანს და მის ახლო გარემოცვას. თუმცა, სწორედ პიროვნული თვისებები განსაზღვრავს პროფესიონალური და კომუნიკაციური ფუნქციების შესრულების ხარისხს. მთელი ცხოვრების განმავლობაში, მათ შორის ფორმალური განათლების პროცესში, ადამიანს უყალიბდება კომუნიკაციური უნარები, სხვებთან ურთიერთობის, ჯგუფური მუშაობის ჩვევები. ადამიანს კვალიფიციურ სპეციალისტად აყალიბებს პროფესიული მომზადების პროცესში შეძენილი სპეციფიკური ცოდნისა და უნარების სისტემა. ამავდროულად, თანამედროვე პირობებში პროფესიის დაუფლება მოითხოვს სამეცნიერო მომზადების სულ უფრო მაღალ დონეს, განვითარებულ შემეცნებით უნარებს. პირველ რიგში, მომუშავის პროფესიულ თვისებებს აქვს ეკონომიკური ღირებულება. მოგება კი დამოკიდებულია მომუშავის პროფესიული მომზადების დონესა და ხარისხზე. განათლებიდან უკუგება როგორც მომუშავისათვის, ასევე წარმოებისთვის და საზოგადოებისთვის დამოკიდებულია მომუშავის შრომის პროდუქტიულობაზე და შრომის ანაზღაურების ზრდაზე.

შრომის პროდუქტიულობა დამოკიდებულია არა მხოლოდ მომუშავის პროფესიული მომზადების დონეზე, არამედ მნიშვნელოვანია ისეთი პიროვნული და ქცევითი თვისებები, როგორიცაა შრომისმოყვარეობა, კეთილსინდისიერება, გუნდური მუშაობის უნარები. ფორმალური განათლების დაბალი მაჩვენებლის შემთხვევაშიც კი, მომუშავე თუ ხასიათდება აღნიშნული თვისებებით, ის შეიძლება გახდეს ეფექტური

მომუშავე. განსაზღვრულ პირობებში განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს ისეთი ფუნდამენტური თვისებები, როგორიცაა პატრიოტიზმი, საკუთარი ხალხისა და ქვეყნის ერთგულება. სახელმწიფო მოსამსახურე, რომელიც პატრიოტია, გადაწყვეტილების მიღების ყველა შესაძლო ვარიანტს შორის ირჩევს ისეთს, რომელიც ზიანს არ მიაყენებს თავის ქვეყანას. [8]

უნდა აღინიშნოს, რომ ადამიანის შემოსავლების ზრდასთან დაკავშირებული ეკონომიკური სარგებელი არ არის მხოლოდ მომუშავეს მიერ პროფესიული ვალდებულებების შესრულების შედეგი. ამიტომ უმაღლესი განათლების ეკონომიკური ღირებულება არ უნდა შემოიფარგლოს მხოლოდ კვალიფიციური სამუშაო ძალის ფორმირებით. წარმოებაში დასაქმებულთა საგანმანათლებლო და კვალიფიციური პოტენციალის ამაღლება გამოიხატება როგორც ინდივიდუალური, ისე საზოგადოებრივი შემოსავლების ზრდით, შესაბამისად, განათლებას აქვს პირდაპირი ეკონომიკური სარგებელი. [2]

მოსახლეობის არააქტიური, დაუსაქმებელი ნაწილის განათლების შედეგად შეიძლება მივიღოთ არაპირდაპირი მოგება. მოსახლეობის დაუსაქმებელ კატეგორიას, როგორც წესი, ქალები, ბავშვები და მოხუცები შეადგენენ. ქალთა უმაღლეს განათლებას შეიძლება ჰქონდეს მაღალი ეკონომიკური შედეგი, რადგან განათლებული ქალები უფრო მაღალი პასუხისმგებლობით უდგებიან შვილების ჯანმრთელობას და აღზრდას, რაც ხელს უწყობს მათ შემდგომ სულიერ განვითარებას.

უმაღლესი განათლება აუმჯობესებს შვილების და მშობლების ჯანმრთელობის მდგომარეობას და კვებას, ამით ამცირებს სიკვდილიანობას და ხელს უწყობს სიცოცხლის ხანგრძლივობას. ბავშვთა არასრულფასოვანი კვება თავს იჩენს ზრდასრულ ასაკში, ხელს უშლის ფიზიკურ და გონებრივ განვითარებას და იწვევს დაავადებებისკენ მიდრეკილებას. განათლებული მშობლები უკეთეს პირობებს ქმნიან თავიანთი შვილების აღზრდისათვის, რაშიც მათ ის მატერიალური შემოსავლებიც ეხმარებათ, რასაც უმაღლესი განათლებით გამოიმუშავენ.

უმაღლესი განათლება წარმოადგენს მნიშვნელოვან სოციალურ ინსტიტუტს, რომელიც გავლენას ახდენს საზოგადოების წევრთა თანასწორობაზე. განათლების დონის შესაბამისად ადამიანის სოციალური სტატუსი და ფუნქციები შეიძლება შეიცვალოს და გაუმჯობესდეს. განათლების მიღების არათანაბარი შესაძლებლობების პრობლემა (გეოგრაფიული, სქესობრივი, სოციალურ-ეკონომიკური) მჭიდროდ უკავშირდება შემოსავლების, კეთილდღეობის, პოლიტიკური ძალაუფლების არათანაბარ გადანაწილებას. სწორედ უმაღლესი განათლების სისტემა შეიძლება გახდეს საზოგადოების ელიტასა და უმრავლესობას შორის უფსკრულის მიზეზი. ცოდნის მიღების სამართლიანი პირობების

უზრუნველყოფის შემთხვევაში განათლებას შეუძლია ხელი შეუწყოს თაობებს შორის მობილობას.

განათლების ეკონომიკური უკუგება ვლინდება ადამიანთა და გარე სამყაროს შორის ურთიერთობების გაუმჯობესებით. უკვე კარგად არის ცნობილი ის ფაქტი, რომ ცხოვრების მაღალი ხარისხი მეტწილად დამოკიდებულია გარე სამყაროზე. ინდუსტრიულ ქვეყნებში არ შეიძლება უგულებელვყოთ ის ფაქტი, რომ ფიზიკურ და ბიოლოგიურ პროცესებს შეიძლება ჰქონდეთ არასასურველი შედეგები - დაუდევარი ინდუსტრიალიზაცია და ზრდის შეუზღუდავი სურვილი. განვითარებად ქვეყნებში პრობლემები, როგორიცაა წყლის რესურსების სიმცირე, მიწისა და მინერალური რესურსების უსაზღვრო ექსპლუატაცია, სწრაფი ურბანიზაცია, ბავშვთა არასრულფასოვანი კვება არის „დამახინჯებული“ განვითარების მიზეზი.

უმაღლესი განათლება მედიასთან, პოლიტიკურ და საზოგადო მოღვაწეებთან ერთად აღნიშნული პრობლემების აღიარების თვალსაზრისით მნიშვნელოვან ფუნქციას ასრულებს. შესაბამისად, განათლების ეკონომიკური უკუგება მდგომარეობს იმაში, რომ შეცვალოს ადამიანთა შეხედულებები, აძლევს მათ შესაძლებლობას შეიძინონ ახალი ცოდნა და შეცვალონ თავიანთი ქცევა. გარე სამყაროს შესახებ ცოდნის მიღება მიზნად ისახავს იმას, რომ ადამიანმა ისწავლოს რესურსების გამოყენება საკუთარი მოთხოვნილებების დაკმაყოფილების მიზნით ისე, რომ არ მიაყენოს ზიანი ბუნებას. სწორედ ამ მიზნით ყალიბდება უმაღლესი განათლება მძლავრ იარაღად ადამიანის ქცევის შეცვლისათვის ბუნებასთან მიმართებაში.

დასკვნა. განათლების ხარისხის მართვის ეკონომიკური ასპექტი უნდა იქნეს განხილული როგორც ქვეყნის განვითარებისათვის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ფაქტორი. ამ პროცესში დომინანტს წარმოადგენს ადამიანური რესურსი, რაც უზრუნველყოფს საზოგადოებრივი ინსტიტუტების ეფექტურ ფუნქციონირებას, გარემოს ეკოლოგიურად მდგრად განვითარებას, მოსახლეობის კეთილდღეობას, პოლიტიკურ და ეკონომიკურ თავისუფლებას. ყველა ეს კომპონენტი ურთიერთდამოკიდებული და ურთიერთდაკავშირებულია, თუმცა უმაღლესი განათლება ყველა მათგანის საფუძველია.

უმაღლესი განათლება და მეცნიერება არ შეიძლება იყოს მხოლოდ საქონელი და მომსახურება, რამდენადაც ისინი არიან არა მარტო საზოგადოებრივი პრიორიტეტი და ეროვნული სიმდიდრე, არამედ ქვეყნის მდგრადი განვითარების, თითოეული მოქალაქის უსაფრთხოებისა და ცხოვრების ხარისხის ზრდის, ეკოლოგიური პრობლემების გადაწყვეტის,

მსოფლიო ბაზრებზე წარმატების, ცოდნის ეკონომიკის განვითარების ერთად-ერთი გარანტი.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. უმაღლესი განათლების გავლენა სამუშაო ძალის ფორმირებაზე // განათლების პოლიტიკის, დაგეგმვისა და მართვის საერთაშორისო ინსტიტუტი, კვლევის ანგარიში, თბ.2013.
2. უმაღლესი განათლება და დასაქმება // განათლების პოლიტიკის, დაგეგმვისა და მართვის საერთაშორისო ინსტიტუტი, კვლევის ანგარიში, თბ.2013.
https://www.tsu.ge/data/file_db/xarixsis_martvis_dep/ganatilebis-politika-5.pdf
3. Виды функций и структура современной системы образования // эл-ресурс, <https://zaochnik.com/spravochnik/pedagogika/obrazovatel'naja-sistema-rossii/sovremennaja-sistema-obrazovanija/>
4. Галагузова М.А. Корпоративное образование: сущность и проблема, образование и наука. 2008. № 6, с.89-97 <https://cyberleninka.ru/article/n/korporativnoe-obrazovanie-suschnost-i-problemy>
5. Бехманн Готтхард Б.// Современное общество: общество риска, информационное общество, общество знаний / Готтхард Бехманн ; [пер. с нем. А.Ю. Антоновского, Г.В. Гороховой,]. — М. : Лорос, 2010
6. Карпенко М.П. // Концепция вуза XXI века “Науки об образовании”, с. 137-147 <https://cyberleninka.ru/article/n/kontseptsiya-vuza-xxi-veka>
7. Карерманыян В.С. // Современная система воспитания студентов вузов: концептуальные основы и программа развития / М.,2006., 68 с. <https://www.dissercat.com/content/nravstvennoe-vospitanie-studentov-v-sovremennom-tekhnicheskome-vuze/read>
8. Миндибекова Л.А. // Социальные функции высшего образования и проблемы реализации, <http://id.atiso.ru/node/77>
9. Основы социальной работы / Под ред. П.Д.Павленка. - М.: ИНФРА- М, 2007. -395 с. http://www.studmed.ru/view/pavlenok-pd-osnovy-socialnoy-raboty_05586ab4895.html
10. Уметов Т.Э. // Функции образования и их роль в современном обществе, <http://arch.kyrlibnet.kg/uploads/UAUMETOV2012-2.pdf>